

Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met het terugdringen van geweld onder invloed van middelen

VOORSTEL VAN WET

Wij Beatrix, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenselijk is ten behoeve van het terugdringen van geweld onder invloed van verdovende middelen en alcohol middelentesten in te kunnen zetten; Zo is het, dat Wij, de Afdeling advisering van de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

ARTIKEL I

Het Wetboek van Strafvordering wordt gewijzigd als volgt.

A

Na artikel 55c wordt een artikel ingevoegd, luidende:

Artikel 55d

1. De opsporingsambtenaren, bedoeld in artikel 141, onderdelen a tot en met c, kunnen in het belang van het onderzoek bevelen dat een staande gehouden of aangehouden verdachte van een misdrijf dat gericht is tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam van een of meer personen, medewerking verleent aan:

- a. een voorlopig onderzoek van uitgedemde lucht ter vaststelling van gebruik van alcohol;
- b. een onderzoek van speeksel of een onderzoek naar de psychomotorische functies en de oog- en spraakfuncties ter vaststelling van gebruik van middelen als bedoeld in het derde lid.

2. Het bevel, bedoeld in het eerste lid, onder a, wordt niet gericht tegen de verdachte van wie aannemelijk is dat het verlenen van medewerking aan een ademonderzoek voor hem om bijzondere geneeskundige redenen onwenselijk is.

3. Bij algemene maatregel van bestuur worden de middelen aangewezen waarop de onderzoeken, bedoeld in het eerste lid, onder b, gericht kunnen zijn en kunnen regels worden gesteld over de uitvoering van het onderzoek, bedoeld in het eerste lid.

B

Na artikel 56 wordt een artikel ingevoegd, luidende:

Artikel 56a

1. Wanneer het voorlopig onderzoek van uitgeademde lucht, bedoeld in artikel 55d, eerste lid, onder a, aanwijzingen oplevert van het gebruik van alcohol, kan de opsporingsambtenaar de verdachte bevelen medewerking te verlenen aan een nader onderzoek van uitgeademde lucht.
2. Het bevel, bedoeld in het eerste lid, wordt niet ten uitvoer gelegd bij de verdachte van wie aannemelijk is dat het verlenen van medewerking aan een ademonderzoek voor hem om bijzondere geneeskundige redenen onwenselijk is.
3. In het geval, bedoeld in het tweede lid, of in het geval dat de medewerking van de verdachte niet heeft geleid tot een voltooid onderzoek, dan wel indien een onderzoek als bedoeld in artikel 55d, eerste lid, onder b, aanwijzingen oplevert dat de verdachte onder invloed verkeert van een of meer middelen als bedoeld in artikel 55d, derde lid, kan de officier van justitie of, indien zijn optreden niet kan worden afgewacht de hulpofficier van justitie, de verdachte bevelen medewerking te verlenen aan een bloedonderzoek.
4. Een arts of een verpleegkundige nemen zoveel bloed af als voor het onderzoek, bedoeld in het derde lid, noodzakelijk is.
5. Het bevel, bedoeld in het derde lid, wordt niet gericht tegen de verdachte van wie aannemelijk is dat het verlenen van medewerking aan een bloedonderzoek voor hem om bijzondere geneeskundige redenen onwenselijk is.
6. Bij algemene maatregel van bestuur kunnen regels worden gesteld over de uitvoering van het onderzoek, bedoeld in het eerste tot en met derde lid.

ARTIKEL II

Deze wet treedt in werking op een bij koninklijk besluit te bepalen tijdstip.

Lasten en bevelen dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat alle ministeries, autoriteiten, colleges en ambtenaren wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Veiligheid en Justitie,

MEMORIE VAN TOELICHTING

I. ALGEMEEN DEEL

1. Inleiding

Dit wetsvoorstel heeft tot doel om de aanpak van geweld onder invloed van alcohol of drugs te verbeteren. Het voorziet hiertoe in een wettelijke basis voor de inzet van middelentesten tegen geweldplegers. De resultaten van deze middelentesten kunnen bij de sanctieoplegging worden betrokken.

Het gebruik van alcohol en drugs (hierna: middelengebruik) speelt in veel geweldszaken een rol. Alcohol en sommige drugs werken agressieverhogend en ontremmend ten aanzien van het gebruik van geweld. Geweld onder invloed is heviger en de gevolgen daarvan zijn ernstiger. Bij plegers van geweldsdelicten onder invloed is vaak sprake van recidive; ook bij de eerdere geweldsdelicten was sprake van middelengebruik. Met het terugdringen van middelengerelateerd geweld wil het kabinet de veiligheid in het openbare leven en in de in huiselijke kring vergroten. De ernst van het geweld, de grotere kans op zwaar letsel bij het slachtoffer en de hoge recidive bevestigen het belang van hiervan. Het kabinet wil bevorderen dat het middelengebruik als een afzonderlijk onderdeel in de sanctieoplegging bij geweldsmisdrijven wordt betrokken. Het wetsvoorstel geeft zo uitvoering aan de motie Marcouch¹ over middelengebruik als zelfstandig strafverhogend element bij geweld. In deze motie is tot uitdrukking gebracht dat algemeen bekend is dat alcohol en sommige drugs ontremmend werken en de drempel voor het gebruik van geweld verlagen. In mijn reactie op deze motie heb ik het onderhavige wetsvoorstel aangekondigd.² Dit biedt een basis voor de inzet van middelentesten bij verdachten van geweldpleging waarmee het middelengebruik objectief kan worden vastgesteld. In de zich daarvoor lenende gevallen wordt zo buiten twijfel gesteld dat er van middelengebruik sprake is. Middelengebruik kan strafverhogend werken en daarnaast aanleiding vormen voor de inzet van gedragsinterventies die op het terugdringen van middelengebruik zijn gericht. In lijn met de motie Marcouch is het College van Procureurs Generaal verzocht de strafverhoging vorm te geven met een aanpassing van de Bos-polaris richtlijnen. De hier voorgestelde inzet van de middelentesten vormt daarbij een ondersteunende bevoegdheid. Deze is dienstbaar aan de beslissing van de rechter omtrent het opleggen van een straf of maatregel.

Over het conceptwetsvoorstel zal advies worden ingewonnen van het openbaar ministerie (OM), de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR), de Raad voor de rechtspraak (Rvdr), de Nederlandse Orde van Advocaten (NOvA), het College Bescherming Persoonsgegevens en de Raad van Korpschefs (RVK). Deze adviezen vinden bespreking in de volgende deelparagraaf van deze memorie van toelichting. Op de wettelijke vormgeving van de hier voorgestelde maatregelen kom ik hierna terug (paragraaf 4). Vervolgens zet ik uiteen hoe de inzet van deze testen zich verhoudt tot de grondrechten (paragraaf 5). Tenslotte sta ik stil bij de organisatorische consequenties van het wetsvoorstel en de administratieve lasten (paragraaf 6). In deelparagraaf 3 ga ik in op de relatie tussen middelengebruik en geweld.

---

¹ Kamerstukken II 2010/2011, 28 684, nr. 300.

² Kamerstukken II 2010/11, 28 684, nr. 311.

2. Adviezen naar aanleiding van het wetsvoorstel

PRO MEMORIE

3. Middelengebruik en geweld

Middelengebruik vormt een risicofactor voor geweld en verergert de gevolgen daarvan. Dit inzicht is niet nieuw. De toenmalige Ministers van Justitie en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties hebben op 9 januari 2009³ de resultaten van het onderzoek 'Geweld onder invloed' aan de voorzitter van de Tweede Kamer aangeboden. In dat onderzoek kwam naar voren dat bij geweld onder invloed in bijna de helft van de gevallen sprake is van 'zwaar geweld'. In een derde van de zaken leidde dit zware geweld ook tot zwaar letsel bij de slachtoffers. De aangehouden verdachten bleken daarbij relatief vaak jong; 42% van de jongeren was jonger dan 24 jaar. De helft van deze jongeren bleek bovendien eerder in contact met de politie te zijn geweest. In het merendeel van die gevallen was dit ook in verband met alcoholgerelateerde geweldsincidenten.

In de bijlage bij de aanbiedingsbrief van het hiervoor genoemde onderzoek is de relatie tussen gebruik en de gevolgen daarvan voor het gedrag adequaat beschreven. Volgens de gangbare opvatting verlaagt de ontremmende werking van alcohol de drempel tot agressie. Op deze manier vormt alcoholgebruik een risicofactor voor geweld. Of alcohol ook tot geweld leidt hangt af van meerdere persoonsgebonden factoren en situationele omstandigheden. Onderzoek van de universiteit Utrecht⁴ bevestigt dit. Het laat zien dat alcohol in het bijzonder bij jongeren bevorderend lijkt te werken op agressief en gewelddadig gedrag. Agressie blijkt daarbij een effect van een meerdere persoonsgebonden factoren (temperament, persoonlijkheid en genetische aanleg) en sociale omgevingsfactoren (context waarin gedronken wordt, leeftijdsgenoten, ouderlijk gezin). Alcoholgebruik is volgens deze onderzoekers waarschijnlijk een causale factor die het risico op agressief en gewelddadig gedrag onder jongeren verhoogt; naarmate er meer gedronken wordt, neemt de kans op alcoholgerelateerde agressie toe. Jongeren die alcohol gebruiken zijn zowel vaker dader als slachtoffer van geweld. Deze onderzoekers merken op dat uit zowel experimentele als epidemiologische onderzoeken blijkt dat alcoholgebruik en de zwaardere varianten daarvan mogelijk direct invloed hebben op agressie in de publieke ruimte.

Bij de relatie tussen drugsgebruik en geweld moet een onderscheid gemaakt worden tussen softdrugs en harddrugs. Vast staat dat het gebruik van softdrugs niet leidt tot meer agressiviteit. Van THC, de werkzame stof in wiet en hasjiesj blijkt dat licht gebruik weliswaar licht agressieverhogend kan zijn, maar dat gemiddeld of zwaar gebruik de agressie juist doet afnemen of zelfs wegneemt.⁵ Voor harddrugs geldt dat alleen bij frequent gebruik een verband met agressief gedrag kan worden aangetoond. Dit geldt vooral voor het gebruik van speed (amfetamine) en in nog sterkere mate van cocaïne.⁶ Onderzoeken op dit terrein zijn schaars en combineren de invloed van drugs vaak met die van andere verslavende middelen. Daarbij blijkt dat vooral de combinatie

³ Kamerstukken II 2008/09, 27 565, nr. 83.

⁴ S. Boelema, T. ter Bogt, R. van den Eijnden, J. Verdurmen, Fysieke, functionele en gedragsmatige effecten van alcoholgebruik op de ontwikkeling van 16-18 jarigen, 2009, Trimbos-instituut, Utrecht blz. 29 e.v..

⁵ Peter N.S. Hoakena, Sherry H. Stewart, Drugs of abuse and the elicitation of human aggressive behaviour.

⁶ Bijlage 1 bij Kamerstukken II 2008/09, 27 565, nr. 83.

van alcohol en drugs als speed en cocaïne de agressie sterk bevordert. Dit verband is sterker dan de enkelvoudige relatie tussen alcohol en geweld. Ook de combinatie van cocaïne of amfetamine en alcohol werkt agressieverhogend. Uit de opsporingspraktijk is bekend dat hooligans deze middelen bewust gecombineerd gebruiken om zich op te laden voor een gewelddadige confrontatie. Excessief geweld, zoals bij de strandrellen bij Hoek van Holland, wordt met dit gecombineerde middelengebruik in verband gebracht.⁷

Het aantal combinatiegebruikers is overigens aanzienlijk kleiner dan het aantal consumenten dat alleen alcohol gebruikt. Als gevolg hiervan is hun aandeel in de totale geweldscriminaliteit veel geringer⁸. Dit geldt ook voor geweld dat in verband kan worden gebracht met enkelvoudig druggebruik; de omvang van enkelvoudig drugsgerelateerd geweld ligt rond de 3 procent.⁹

De inzet van middelentesten op basis van dit wetsvoorstel richt zich op de middelen waarvan een negatief effect op het gedrag kan worden vastgesteld. Het betreft in ieder geval alcohol, cocaïne, amfetamine en chemische verwanten daarvan zoals MDEA en MDMA. Van andere drugs staan de negatieve effecten niet onomstotelijk vast of zijn deze effecten minder eenduidig. Nader onderzoek richt zich nog op deze preciezere relatie tussen de mate van ontremming en het middelengebruik. Ik heb het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) gevraagd deze relatie nauwkeuriger te bezien. Het onderzoek van het NFI richt zich daarnaast onder meer op de vraag of ook andere middelen dan de hiervoor genoemde agressieverhogend werken.

4. De inhoud van dit wetsvoorstel

4.1 Algemeen

Om middelengebruik adequaat bij de straftoemeting te kunnen betrekken is het noodzakelijk om dit middelengebruik objectief door middel van onderzoek vast te stellen. Ik kom daarop terug in de paragrafen 4.2 en 4.3. Dit wetsvoorstel biedt hiervoor de basis. De resultaten van het onderzoek bieden de officier van justitie en de rechter een handvat voor de beslissingen over de sanctieoplegging. Bij de ondervraging van de verdachte kan met de gemeten resultaten van het geconstateerde middelengebruik rekening worden gehouden. Het middelengebruik kan dan bij de sanctieoplegging bij geweldsmisdrijven worden meegewogen binnen de grenzen die de beslissing hierover normeren. Zoals in paragraaf 1 van deze memorie van toelichting is aangegeven, zal het middelengebruik volgens in de strafvorderingsrichtlijnen van het openbaar ministerie strafverhogend werken. Van strafverhoging zal sprake kunnen zijn wanneer de rechter het aannemelijk acht dat het middelengebruik aan de totstandkoming en ernst van het geweld heeft bijgedragen. Dat zal bijvoorbeeld het geval kunnen zijn wanneer de testresultaten uitwijzen dat de verdachte een behoorlijke hoeveelheid van een of meer van de bij amvb aangewezen middelen heeft gebruikt.

---

⁷ N. van Hasselt, N. van Bunningen en R. Bovens, 'Alcohol en agressie: een complexe relatie', in: Justitiële verkenningen jrg. 37, nr.4, 2011.

⁸ Bijlage 1 bij Kamerstukken II 2008/09, 27 565, nr. 83.

⁹ Kamerstukken II 2008/09, 27 565, nr. 83, blz. 2.

Deze strafverhoging draagt daarnaast bij aan de mogelijkheden voor het vaststellen van een pakket met effectieve en op de persoon toegesneden bijzondere voorwaarden. Het kan hierbij gaan om een locatiegebod of verbod, een meldingsplicht of om gerichte middelenverboden. Met het opleggen van dergelijke sancties wordt beoogd recidive van geweld onder invloed te voorkomen. Een effectieve sanctieoplegging kan daarnaast vorm krijgen met de inzet van erkende gedragsinterventies die op het terugdringen van het middelengebruik zijn gericht. Deze interventies zijn door de Erkenningscommissie Gedragsinterventies van het Ministerie van Veiligheid en Justitie op werkzaamheid beoordeeld. Om tot de noodzakelijke gedragsverandering te komen, moet de medewerking van de veroordeelde aan deze interventies effectief kunnen worden afgedwongen. Dit is mogelijk met een geheel of gedeeltelijk voorwaardelijke sanctie waarbij als bijzondere voorwaarde de deelname aan de erkende gedragsinterventies verplicht wordt gesteld. De strafbedreiging bij het niet voldoen aan deze voorwaarden dient dan een geloofwaardige te zijn. De mogelijkheid om het middelengebruik via het vorderingsbeleid van het openbaar ministerie strafverhogend te laten werken, draagt hieraan bij. Aan jeugdigen en jongvolwassenen kan ten behoeve van een effectieve gedragsbeïnvloeding daarnaast de maatregel betreffende het gedrag (GBM) worden opgelegd. Ook deze maatregel biedt een geschikt verplichtend kader voor de inzet van interventies die gericht zijn op het terugdringen van het middelengebruik. Met de voorstellen van de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie inzake de totstandkoming van een adolescentenstrafrecht, wordt het werkingsbereik van deze maatregel uitgebreid.¹⁰ Deze zal ook aan jongvolwassenen in de leeftijd van 18 tot 23 jaar kunnen worden opgelegd.

4.2 Middelentesten en opsporing

Voor de beoordeling van het gebruik van alcohol of drugs stelt dit wetsvoorstel in het nieuwe artikel 55d, eerste lid, Sv drie voorlopige onderzoeken voor. Voor de vaststelling van alcoholgebruik wordt, naar analogie met artikel 160, vijfde lid, van de Wegenverkeerswet 1994, een voorlopig ademonderzoek geïntroduceerd. Voor de opsporing van verdovende middelen worden het onderzoek van speeksel door middel van speekseltesters en/of een onderzoek naar de psychomotorische functies en de oog- en spraakfuncties ingezet¹¹. De resultaten van de voorlopige onderzoeken kunnen aanleiding vormen voor een vervolgonderzoek op basis van het voorgestelde artikel 56b Sv. Dat onderzoek kan in geval van een vermoeden van alcoholgebruik bestaan uit een tweede ademonderzoek of een bloedonderzoek en in geval van een vermoeden van gebruik van verdovende middelen uit een bloedonderzoek.

In de hierna volgende paragraaf worden de onderzoeken uitgebreider beschreven. Zij mogen slechts worden ingezet wanneer is voldaan aan de voorwaarden die de artikelen 55d en 56a Sv voorstellen. De eerste voorwaarde is neergelegd in artikel 55d, eerste lid, Sv. Deze houdt in dat middelentesten ten behoeve van straftoemeting slechts mogen worden ingezet tegen de verdachte van een misdrijf dat gericht is tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam van een of meer personen. Met het opnemen van dit materiële criterium wordt bewerkstelligd dat alleen personen die een geweldsdelict plegen, kunnen worden onderworpen aan

---

¹⁰ Zie Kamerstukken II 2010/11, 28 741, nr. 17.

¹¹ Zie artikel I, onder B, van het voorstel van wet tot wijziging van de Wegenverkeerswet 1994 in verband met het verbeteren van de aanpak van het rijden onder invloed van drugs; Kamerstukken II 2010/11, 32 859, nr. 2.

een middelentest en wordt bovendien voorkomen dat de geweldsdelicten afzonderlijk in de wet moeten worden opgesomd. Het criterium maakt daarnaast duidelijk dat ook bij openlijke geweldpleging een middelentest kan worden ingezet. Deze inzet is daarbij overigens niet beperkt tot degenen die van een feitelijke geweldshandeling worden verdacht. Ook van hen die met verbale uitingen aan de dreiging in groepsverband hebben bijgedragen, kan een middelentest worden afgenomen. Artikel 55d, eerste lid, Sv laat de inzet van middelentesten slechts toe bij geweld tegen personen. Er worden daarbij in beginsel geen eisen gesteld aan de zwaarte van dat geweld. Zo kan een eenvoudige mishandeling aanleiding vormen om een middelentest af te nemen. Wel is het zo dat - en dat is een tweede voorwaarde die is verbonden aan de inzet van een middelentest - de inzet van een middelentest 'in het belang van het onderzoek' moet zijn. Aan die voorwaarde is voldaan als de toepassing van de middelentest bijdraagt aan de opsporing in de zin van artikel 132a Sv. Concreet gaat het hierbij om de voorbereiding van de beslissing over een te vorderen sanctie. In de specifieke context van dit wetsvoorstel houdt de verwijzing naar het onderzoeksbelang daarmee in dat het met oog op de straftoemeting noodzakelijk moet zijn om een test van de verdachte af te nemen. De inzet van de middelentest dient in dat licht proportioneel te zijn in verhouding tot de ernst van het feit en daarnaast noodzakelijk omdat het middelengebruik niet op een andere wijze kan worden vastgesteld. De beoordeling of een dergelijke noodzaak aanwezig is, komt daarbij in de eerste plaats toe aan de in de artikel 55d, eerste lid, genoemde opsporingsambtenaar. Aan het criterium van het onderzoeksbelang zal in de regel zijn voldaan wanneer deze opsporingsambtenaar - gelet op hetgeen hij heeft waargenomen - niet alleen vermoedt dat er middelen zijn gebruikt maar ook dat dit middelengebruik zodanig is geweest dat het mogelijk aan het geweld of de escalatie daarvan heeft kunnen bijdragen. In die gevallen kan dit middelengebruik voor de straftoemeting immers van belang zijn. Het kan aan de professionaliteit van de opsporingsambtenaar worden overgelaten of een dergelijke situatie zich voordoet. De opsporingsambtenaar zal zich daarbij bijvoorbeeld oriënteren op het gedrag van de aangehouden verdachte. Wanneer dit gedrag geen aanleiding geeft om te veronderstellen dat alcohol of drugs is gebruikt, kan van de inzet van een middelentest wordt afgezien omdat dat dan niet in het belang van het onderzoek is. Dat kan ook gelden in het geval er sprake is van een verdachte van eenvoudige mishandeling waarvan de gevolgen niet ernstig zijn, een geweldsescalatie uitblijft en waarbij de verdachte voor normale rede vatbaar blijkt. In die situatie mag worden aangenomen dat de resultaten van een middelentest voor de straftoemeting niet van wezenlijk belang zullen zijn. In de derde plaats mag een middelentest alleen maar worden gedaan door de in artikel 141, onderdelen a tot en met c, Sv genoemde opsporingsambtenaren. Deze opsporingsambtenaren zijn in de regel bij de staandehouding of aanhouding van de verdachte betrokken. Zij hebben het geweldgebruik zelf waargenomen of het is hen uit eerste hand ter ore gekomen.

Om tot een nauwkeurige vaststelling van het middelengebruik te komen, ligt het voor de hand dat zij zo snel mogelijk na het constateren van het geweld een voorlopig onderzoek naar het middelengebruik uitvoeren. Goed denkbaar is ook dat de opsporingsambtenaar later ter plaatse komt, bijvoorbeeld naar aanleiding van een melding van huiselijk geweld. Van de inzet van de voorlopige middelentest wordt proces-verbaal opgemaakt. Meestal zal dit het proces-verbaal van aanhouding zijn. Dit wordt ter beschikking gesteld aan de (hulp-)officier van justitie. De opsporingsambtenaar is op grond van het voorgestelde artikel 56a Sv bevoegd een nader onderzoek naar het middelengebruik in te stellen. Hij zal dit slechts doen wanneer het voorlopige onderzoek aanwijzingen heeft opgeleverd van het gebruik van alcohol of drugs. Deze nadere

vaststelling van het middelengebruik vindt in de regel plaats in een politiebureau. De verdachte zal daarbij worden verplicht ademlucht te blazen in een voor een voor het onderzoek bestemd apparaat. Dit zijn de apparaten die ook dienstdoen ten behoeve van de opsporing van strafbare feiten uit de Wegenverkeerswet. De resultaten van dit onderzoek, een nauwkeurige vaststelling van het aantal microgrammen alcohol per eenheid uitgeblazen lucht, zullen van het procesdossier deel gaan uitmaken. Bij dit vervolgonderzoek is afgezien van het opnemen van een verwijzing naar het genoemde onderzoeksbelang. De daarmee samenhangende afweging is op het moment dat dit vervolgonderzoek plaatsvindt immers al gemaakt. Wanneer de voorlopige test aanwijzingen oplevert dat er van middelengebruik inderdaad sprake is, kan ook dit vervolgonderzoek worden geacht in het belang van het onderzoek te zijn.

In enkele gevallen zal het vervolgonderzoek moeten bestaan uit een bloedonderzoek. Het gaat hierbij om de situatie dat de speekseltest heeft uitgewezen dat er sprake is van druggebruik en daarnaast om het geval dat een ademanalyse niet tot een voltooid resultaat heeft geleid. Ook kan het gaan om de situatie waarin aannemelijk is dat de verdachte om medische redenen geen medewerking aan de ademanalyse heeft kunnen verlenen. De bevoegdheid tot het instellen van dit bloedonderzoek komt toe aan de officier van justitie. Wanneer zijn optreden niet kan worden afgewacht kan de hulpofficier van justitie voor wie de verdachte wordt geleid de medewerking aan een bloedproef bevelen (voorgesteld artikel 56a Sv).

Medewerking aan de middelentesten, zowel aan de voorlopige testen als aan het vervolgonderzoek, is verplicht. Dit volgt uit de plaatsing in de regeling voor dwangmiddelen in het Wetboek van Strafvordering. Het niet opvolgen van een bevoegd gegeven ambtelijk bevel is strafbaar op grond van artikel 184 van het Wetboek van Strafrecht. Tegen de achtergrond van het doel van de voorgestelde regeling is deze medewerking ook noodzakelijk. Dit doel is om eventueel middelengebruik onderdeel uit te laten maken van de sanctieoplegging. Voorkomen moet worden dat de ontkenning door de verdachte hieraan in de weg staat. Op deze medewerkingverplichting geldt, naar analogie van de Wegenverkeerswet 1994, een uitzondering voor de gevallen waarin het afnemen van een ademtest om geneeskundige redenen onwenselijk is. Of van een dergelijke reden sprake is, is ter beoordeling van de ambtenaar die het onderzoek uitvoert. Wanneer de verdachte bijvoorbeeld aangeeft dat hij last van astma heeft en om die reden zijn deelname aan het onderzoek weigert, kan de opsporingsambtenaar ter beoordeling van zijn weigering een arts inschakelen. Dit hoeft overigens niet wanneer de weigering de opsporingsambtenaar aanstonds onredelijk voorkomt. Van deze weigering zal in het proces-verbaal melding worden gemaakt.

4.3 De middelentesten

Het onderzoek naar het middelengebruik vindt telkens in twee fasen plaats. In deze eerste fase worden voorlopige selectiemiddelen ingezet. Het gaat hierbij om de (voorlopige) ademtest ter vaststelling van alcoholgebruik en om een speekselonderzoek ter vaststelling van drugsgebruik. Indien het speekselonderzoek een negatief resultaat geeft en de opsporingsambtenaar op grond van het gedrag of uiterlijke kenmerken van de verdachte het vermoeden heeft dat hij drugs heeft gebruikt, kan de opsporingsambtenaar daarnaast een onderzoek doen naar de psychomotorische functies en de oog- en spraakfuncties. Bij dit onderzoek gaat het bijvoorbeeld om het bepalen van iemands reactiesnelheid en evenwichtsfuncties, een onderzoek van de grootte van de pupil en de

reflex van de pupil op licht. De resultaten van dit onderzoek kunnen ondersteunend zijn aan de beslissing tot de inzet van een bloedonderzoek. De tweede fase van het onderzoek naar het middelengebruik is geregeld in het voorgestelde artikel 56a, eerste tot en met derde lid, Sv. Hierin is de mogelijkheid opgenomen nader onderzoek te doen naar de uitgeademde lucht of bloedonderzoek in geval van alcoholgebruik of van bloedonderzoek in geval van drugsgebruik. Ten behoeve van het onderzoek neemt een arts of verpleegkundige op grond van het vierde lid van artikel 56a Sv zoveel bloed af als voor het onderzoek noodzakelijk is. Over de uitvoering van deze onderzoeken kunnen bij amvb regels worden gesteld.

Er zijn speekseltesters beschikbaar waarmee het gebruik kan worden vastgesteld van de middelen die, zoals hiervoor is aangegeven, agressiebevorderend werken. Naast amfetamine en cocaïne kunnen ook middelen die chemisch aan amfetamine verwant zijn, zoals MDEA en MDMA met deze speekseltesters worden opgespoord. De speekseltester geeft slechts aan of volgens dat apparaat wel of geen drugs zijn gebruikt maar kan geen hoeveelheden aangeven. Om een hoeveelheid vast te stellen zal een bloedonderzoek moeten worden verricht. Om te voorkomen dat verdachten ten onrechte worden onderworpen aan een bloedonderzoek zullen aan de betrouwbaarheid van de speekseltesters eisen worden gesteld. Deze houden in dat het aantal valspositieven (er zijn geen drugs gebruikt, maar deze worden wel gedetecteerd) en valsnegatieven (er zijn wel drugs gebruikt, maar deze worden niet gedetecteerd) dat de testen geven, zo gering mogelijk zal zijn. Ook de hiervoor genoemde mogelijkheid om een onderzoek te doen naar de psychomotorische functies en de oog- en spraakfuncties, kunnen eraan bijdragen dat de verdachte niet ten onrechte aan een bloedonderzoek wordt onderworpen. Dit onderzoek, waarbij de opsporingsambtenaar afgaat op de waarnemingen die hij doet bij de verdachte, kan zo dienen als correctief voordat tot de inzet van een bloedonderzoek wordt gekomen.

4.4 Wettelijke vormgeving

De bevoegdheid om een middelentest te doen, krijgt met dit voorstel een plaats in de artikelen 55d en 56a van het Wetboek van Strafvordering. Zoals in paragraaf 3 is aangegeven werken alcohol, cocaïne en amfetamine en chemische verwante drugs als MDEA en MDMA agressiebevorderend. In een op basis van artikel 55d, derde lid, Sv op te stellen amvb zullen dan ook die middelen worden aangewezen waarop het onderzoek gericht kan zijn. Als uit de resultaten van het eerder genoemde onderzoek van het NFI blijkt dat ook andere middelen agressiebevorderend werken, zullen deze middelen eveneens in de amvb worden vermeld. Ook wanneer nieuwe gedragsbeïnvloedende middelen die agressieverhogend werken hun intrede doen, zullen deze middelen aan de lijst met middelen worden toegevoegd.

In het voorstel is ervan afgezien om voor de sanctietoemeting grenswaarden op te nemen. Het wetsvoorstel verschilt hierin van de Wegenverkeerswet 1994. Voor het gebruik van alcohol zijn in artikel 8, tweede en derde lid, van die wet de grenzen aangegeven waarboven het besturen of doen besturen van een voertuig niet is toegestaan. Ten aanzien van het gebruik van drugs zijn die grenzen vastgelegd in het nieuwe vijfde lid van artikel 8¹². Overschrijding van die grenzen levert

---

¹² Zie artikel I, onder A, van het voorstel van wet tot wijziging van de Wegenverkeerswet 1994 in verband met het verbeteren van de aanpak van het rijden onder invloed van drugs; Kamerstukken II 2010/11, 32 859, nr. 2.

een strafbaar feit op omdat betrokkene een gevaar voor de verkeersveiligheid vormt. Voor het plegen van geweld als gevolg van middelengebruik zijn geen grenswaarden vastgesteld. De reden hiervoor is dat over de relatie tussen de hoeveelheid gebruikte middelen en de mate van ontremming en geweld voor de gemiddelde mens geen precieze uitspraken kunnen worden gedaan. Dit heeft tot gevolg dat door de wetgever niet kan worden aangegeven hoe de hoeveelheid gebruikte middelen naar zijn oordeel in een op te leggen sanctie zou moeten worden verdisconteerd. Dat is ook niet noodzakelijk omdat de resultaten van de middelentesten enkel de beslissing omtrent de straftoemeting willen ondersteunen. Zij dienen niet voor het bewijs van overtreding van een verbod zoals in de Wegenverkeerswet 1994 wel het geval is. Met dit wetsvoorstel wordt geen verbod van de bij amvb aan te wijzen middelen nagestreefd. Wanneer er bijvoorbeeld sprake is van aanzienlijk gebruik van alcohol of een of meer drugs of van gecombineerd middelengebruik, kan de officier van justitie hiermee met zijn strafeis rekening houden en de rechter met het bepalen van de op te leggen sanctie. De onderzoeksresultaten van de middelentesten zullen geen rechtstreekse rol spelen in de beoordeling van de vraag of de verdachte het ten laste gelegde geweldsmisdrijf heeft begaan. Het wetsvoorstel beperkt de inzet van de middelentesten daarbij tot de geweldsdelicten. Voor bijvoorbeeld het bewijs van openbare dronkenschap (453 Sr) schrijft dit wetsvoorstel niet voor dat van die testen gebruik wordt gemaakt. Voldoende blijft hier de waarneming van de opsporingsambtenaar dat een persoon zich in kennelijke staat van dronkenschap op de openbare weg bevindt. Deze dronkenschap zal zich daarbij in de regel uiten in aanstootgevend, overlastgevend of gevaarlijk gedrag. De inzet van middelentesten ten bewijze van de openbare dronkenschap zou vergen dat in de plaats van dit criterium een grenswaarde moet worden opgenomen; ook zonder kennelijke staat en zonder aanstootgevend, overlastgevend of gevaarlijk gedrag kan dan sprake zijn van dronkenschap wanneer iemand meer dan een vooraf vastgesteld alcoholpromillage gedronken heeft. Daarmee zou er sprake zijn van een verbod om zich in de openbare ruimte te bevinden terwijl men meer dan een bepaalde hoeveelheid alcohol genuttigd heeft, óók wanneer van kennelijke staat in het geheel geen sprake is. Ik vind dit onwenselijk. Ook in mijn beantwoording van de Kamervragen¹³ van de leden Joldersma en Çörüz over delictpleging onder invloed van alcohol door jongeren heb ik daarop gewezen.

5. Verhouding tot grondrechten

Voor de inzet van de middelentesten is het in artikel 6, eerste lid, Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) vervatte recht op een eerlijke procedure van belang. Aan dit recht ligt als gedachte ten grondslag dat de bescherming van een verdachte tegen ongeoorloofde dwang van autoriteiten zal bijdragen aan de voorkoming van rechterlijke dwalingen en het verwezenlijken van de doelstellingen van artikel 6 van het EVRM. In dit verband kan ook worden gewezen op het nemo teneturbeginsel. Dit recht om zichzelf niet te incrimineren richt zich in eerste instantie op het zwijgrecht. Het strekt zich niet uit tot (bewijs)materiaal dat onder dwang in een strafrechtelijke procedure is verkregen maar onafhankelijk van de wil van de verdachte bestaat. Dit voorstel is op het verkrijgen van dit materiaal gericht. Daarbij geldt dat de onderzoeksresultaten niet als bewijs wordt gebruikt voor de onderbouwing van een rechterlijke beslissing dat een verdachte een geweldsmisdrijf heeft begaan.

---

¹³ Handelingen II 2011/12, nr. 2769.

Het gebruiken van de middelentesten zal om deze redenen geen ontoelaatbare beperking van het in artikel 6 van het EVRM vervatte recht op een eerlijk proces opleveren.

Met het afnemen van een ademtest, speekseltest en met het afnemen van bloed worden inbreuken gemaakt op het recht op onaantastbaarheid van het lichaam. Dit recht wordt beschermd door artikel 11 van de Grondwet en door artikel 8 EVRM. Beperkingen op dit recht zijn slechts toegelaten voor zover die bij of krachtens de wet zijn voorzien. Dit wetsvoorstel bevat, zoals in paragraaf 4 is toegelicht, de verlangde wettelijke grondslag. Artikel 8 EVRM stelt daarnaast de eis dat met de inbreuk een legitiem doel wordt nagestreefd. De in dat artikel erkende doelen zijn het voorkomen van strafbare feiten, het belang van de openbare veiligheid en de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen. Aan deze voorwaarde voldoet het wetsvoorstel omdat de testen ten dienste staan van de opsporing, vervolging en berechting van geweldsmisdrijven. De testresultaten zullen in gevallen waarin sprake is van middelengebruik, immers worden gebruikt bij de beslissing over de straftoemeting en dragen op die wijze bij aan een effectieve straftoemeting en op het terugdringen van recidive van geweld onder invloed. Ook de rechten van anderen worden met de beoogde inzet van de middelentesten beter beschermd. Zij draagt bij aan de voorkoming van nieuwe slachtoffers van geweldsmisdrijven.

Tenslotte eist artikel 8 EVRM dat de beperkingen noodzakelijk zijn in een democratische samenleving. Deze laatste eis houdt in dat voor de inbreuk op het grondrecht een dringende maatschappelijke noodzaak aanwezig is, dat de inbreuk op de minst ingrijpende wijze plaatsvindt en dat op de inbreuk controle mogelijk is. Met de voorgestelde vormgeving vindt de inbreuk op minst ingrijpende wijze plaats. In eerste instantie zal voor het vaststellen van mogelijk gebruik van alcohol of een van de aangewezen drugs een ademtest of de speekseltest worden ingezet. Slechts indien de uitslag van deze test positief is, wordt in geval van het gebruik van drugs naar een meer ingrijpend middel uitgeweken, het afnemen van bloed voor onderzoek. In geval van de vaststelling van het alcoholgebruik zal naar dit middel worden gegrepen wanneer een nader onderzoek naar uitgedemde lucht om bijzondere geneeskundige redenen niet kan plaatsvinden of niet kan worden voltooid.

6. De financiële en organisatorische consequenties van het wetsvoorstel

Voor burgers en bedrijven brengt het onderhavige wetsvoorstel geen administratieve lasten met zich. Voor de opsporing zijn de organisatorische consequenties van het wetsvoorstel beperkt. De inzet van middelentesten levert informatie op die van belang kan zijn voor het bepalen van een sanctie. Als gevolg van de inzet van de middelentesten worden geen extra zaken verwacht. De gevolgen voor de strafrechtsketen zijn daarmee beperkt tot kosten van de testen zelf, kosten voor de personele inzet bij de politie, kosten voor de inzet van artsen en verpleegkundigen en de inzet van personeel en middelen bij het NFI. De totale kosten in verband met dit wetsvoorstel worden geraamd op een bedrag dat ligt tussen de € 2.6 miljoen en € 3.2 miljoen euro. Aan de basis hiervan liggen de resultaten van een impactanalyse waarmee de organisatorische consequenties van het voorstel in kaart zijn gebracht.¹⁴ Daarbij zijn de financiële, personele en technische effecten van de invoering van de landelijke registratie van alcoholgebruik bij geweldsdelicten

---

¹⁴ Impactanalyse Alcoholregistratie bij geweldsmisdrijven, Significant, Barneveld 6 juli 2010.

bezien. Hierbij is ook het werkproces in kaart gebracht dat moet worden doorlopen bij het afnemen van de testen. De inzet van de speekseltester is hierin niet verwerkt. Omdat deze speekseltest bij het vermoeden van middelengebruik direct na de ademtest kan worden ingezet, behoeft de inzet hiervan voor de berekende personeelsbehoefte en bij de impactanalyse beschreven werkproces geen extra consequenties te hebben. Wel is het zo dat in de gevallen waarin de inzet van speekseltester indicaties oplevert voor middelengebruik, een bloedproef zal volgen. Dit is naar verwachting gemiddeld in 3 procent van het aantal geweldszaken het geval. De gevolgen hiervan zijn in de totale met dit wetsvoorstel samenhangende kosten verwerkt.

De grootte van de doelgroep is in de genoemde impactanalyse afgerond op 36.500 verdachten van geweldsmisdrijven per jaar. Het gaat dan om geweldsmisdrijven die worden gepleegd tegen personen. Berekend is dat ten behoeve van de inzet en administratieve afhandeling van de middelentesten minimaal 14 en maximaal 20 extra fte bij de politie noodzakelijk zullen zijn. De hiermee samenhangende kosten worden geraamd op € 1,76 miljoen bij 14 fte en maximaal 2,2 miljoen bij 20 fte. Hierin zijn ook de kosten voor de voorlopige ademtest en de ademanalyse begrepen. Vanwege het beperkt aantal keren dat in verband met het vaststellen van alcoholgebruik een bloedonderzoek moet worden verricht, werden de kosten daarvan in het onderzoek van Significant niet betrokken. Voor een goede uitvoering van de hier voorgestelde bepalingen is noodzakelijk dat bij iedere regionale eenheid van de politie voldoende agenten beschikbaar zijn voor het afnemen van een speekseltest. Bij deze regionale eenheden dienen 7 dagen per week 24 uur per dag agenten beschikbaar te zijn die een speekseltest kunnen afnemen. Hiervoor zijn in totaal 275 opgeleide agenten nodig. Voor zittend personeel zal scholing plaatsvinden in de vorm van een initiële opleiding en voor nieuw politiepersoneel zal dit in de basisopleiding worden meegenomen. De initiële opleiding kost in een eendaagse variant € 525,- per persoon en in een driedaagse variant € 1350,- per persoon. Uitgaande van het opleiden van 275 agenten bedragen de kosten maximaal € 371.250,-. Het resultaat van de voorlopige middelentesten en het bloedonderzoek moet door de politie worden ingevoerd in het BVH zodat het middelengebruik in het proces-verbaal kan worden vastgelegd. De ICT van de politie biedt hiervoor reeds de mogelijkheden.

De doelgroep van 36.500 gevallen kunnen eveneens aan een speekseltest onderworpen. Hiervoor moeten speekseltesters worden aangeschaft. De kosten voor een speekseltester bedragen tussen de € 15,- en € 25,- per tester. De kosten voor 36.500 testen, bedragen zo tussen de € 547.500,- en € 912.500,- per jaar. De inzet van dit voorselectiemiddel zal in circa drie procent van de gevallen een aanwijzing opleveren voor druggebruik. In die gevallen volgt een bloedonderzoek. Dit komt neer op maximaal 1100 bloedonderzoeken per jaar. Deze bloedonderzoeken worden afgenomen door een arts of verpleegkundige. Voor het ramen van de kosten die hiermee gemoeid zijn, wordt uitgegaan van de tarieven in de Regeling bloed- en urineonderzoek. In deze regeling is een bedrag vastgesteld van € 62,- voor het afnemen van bloed overdag. Voor de gevallen waarin bloed wordt afgenomen tussen 18.00 uur en 8 uur of in de periode van 18.00 uur vrijdagavond tot 8.00 uur maandagochtend, is een normbedrag van € 81 vastgesteld. Op basis hiervan komen de jaarlijkse kosten voor het afnemen van bloed te liggen tussen de € 68.200 en € 89.100. Dit bedrag zal lager kunnen uitvallen omdat in deze berekening nog niet is verdisconteerd dat het bloed ook kan worden afgenomen door verpleegkundigen. De kosten die aan de inzet van verpleegkundigen verbonden zijn, zullen in de regel lager uitvallen dan de kosten die samenhangen met de inzet van

een arts. De afgenomen bloedmonsters worden geanalyseerd bij het NFI. De hiermee samenhangende kosten worden geraamd op € 75.000. Hierbij is uitgegaan van de met het verrichten van bloedanalyses samenhangende kosten, zoals deze zijn geraamd ter handhaving van de voorgenomen wijzigingen in de Wegenverkeerswet 1994.¹⁵

II. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING

Onderdeel A

Het voorgestelde artikel 55d Sv biedt een basis voor het afnemen van een voorlopig middelenonderzoek. In het eerste lid worden de onderzoeken aangeduid die in dit verband kunnen worden verricht. Artikel 55d, eerste lid, onderdeel a, benoemt het voorlopige onderzoek naar de uitgedemde lucht als voorselectiemiddel voor de vaststelling van alcoholgebruik. Artikel 55d, eerste lid, onderdeel b, benoemt de speekseltester en het onderzoek naar enkele lichamelijke functies als voorselectiemiddelen voor de vaststelling van drugs die in een algemene maatregel van bestuur zullen worden aangewezen. De basis voor deze algemene maatregel van bestuur wordt gegeven in het derde lid van het voorgestelde artikel 55d Sv. Dit artikellid biedt daarnaast de mogelijkheid om regels te stellen over de uitvoering van het onderzoek. Daarbij kan onder meer worden gedacht aan de aanwijzing van de apparatuur die ten behoeve van de vaststelling van de middelen zal kunnen worden ingezet. Op de inhoud en de achtergrond van artikel 55d Sv is verder ingegaan in paragraaf 4 van het algemeen deel van deze memorie van toelichting.

Onderdeel B

Het voorgestelde artikel 56a Sv regelt het vervolgonderzoek. Dit onderzoek is noodzakelijk om nauwkeurig de hoeveelheid te kunnen vaststellen van de gebruikte middelen. Zo wordt voorkomen dat een minimaal gebruik ten bezware van de verdachte bij de straftoemeting wordt betrokken en bevordert dat grootschalig gebruik bij de straftoemeting aan de orde kan komen. Ook de bevoegdheid om de verdachte te bevelen medewerking te verlenen aan een nader onderzoek komt toe aan de opsporingsambtenaar. Dit regelt het eerste lid van het voorgestelde artikel 56a Sr. In het tweede lid en het vijfde lid is de exceptie opgenomen van de geneeskundige belemmering. Deze exceptie is toegelicht in paragraaf 4 van het algemene deel van deze memorie van toelichting. Het voorgestelde derde lid regelt de situatie waarin de medewerking niet leidt tot een voltooid ademonderzoek en de situatie waarin omwille van het invoeren van de exceptie bedoeld in het tweede lid, geen ademonderzoek heeft plaatsgevonden. In die gevallen, en na een positief resultaat van een speekseltest, kan de medewerking worden bevolen aan een bloedonderzoek. Deze bevoegdheid komt toe aan de officier van justitie. Slechts wanneer diens optreden niet kan worden afgewacht, kan ook een hulpofficier van justitie dit onderzoek bevelen. Artikel 56a, zesde lid, Sv biedt een basis voor een algemene maatregel van bestuur. Hierin kunnen regels worden gesteld over de uitvoering van de hiervoor genoemde onderzoeken.

De Minister van Veiligheid en Justitie,

---

¹⁵ Kamerstukken 2010–2011, 32 859, nr. 3, blz. 20.